

Gemeente Haarlemmermeer Uitkomsten controle en overige informatie 2013

Rapportage aan de gemeenteraad

7 april 2014

EY

Building a better
working world

Gemeenteraad van de gemeente Haarlemmermeer
T.a.v. de heer J. van der Rhee, B.Ha
Raadhuisplein 1
2132 TZ HOOFDDORP

Den Haag, 7 april 2014

Uitkomsten controle en overige informatie 2013

dw/9HXBY8

Geachte leden van de raad,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening van de gemeente Haarlemmermeer. Wij willen u over de volgende onderwerpen informeren:

- ▶ uitkomsten jaarrekeningcontrole;
- ▶ kwaliteit beheersorganisatie;
- ▶ wensen en aandachtspunten;
- ▶ onafhankelijkheid en controleproces.

Wij hebben de kernpunten van ons verslag opgenomen in het hoofdstuk *Kernpunten*.

Onze controle is gericht op het vormen van een oordeel omtrent de jaarrekening over 2013. Bij de uitvoering van onze controle ondervinden wij de volledige medewerking en ondersteuning van de medewerkers van de gemeente Haarlemmermeer.

De mogelijkheid om een open en eerlijke dialoog met u als lid van de gemeenteraad te voeren, vormt een essentieel onderdeel van het

controleproces, evenals van de algehele corporate governance. Wij waarderen deze mogelijkheid om de inzichten die uit onze controle voortkomen met u te kunnen delen.

Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Haarlemmermeer. Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele vragen omtrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. M.E. van Kimmenade RA MGA
(Externe accountant)

w.g. R. Ellermeijer RA

Inhoudsopgave

Kernpunten	3	Wensen en aandachtspunten	32
Kernpunten uit onze rapportage	4	Uw specifieke wensen en aandachtspunten	33
Uitkomsten jaarrekeningcontrole	7	Onafhankelijkheid en controleproces	34
Conclusie van de controle	8	Onafhankelijkheid	35
Onze analyse van het resultaat 2013	12	Ons controleproces	37
Grondslagen van financiële verslaggeving	13		
Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle	14	Bijlagen	
		1. SiSa-bijlage	
Kwaliteit beheersorganisatie	25		
Interne beheersmaatregelen	26	Totaal aantal pagina's in dit rapport:	42
Corporate governance	29		

Kernpunten

Kernpunten

Managementsamenvatting		
Uitkomsten jaarrekeningcontrole	Conclusie van onze controle	Er resteren geen materiële ongecorrigeerde controleverschillen of herrubriceringen voor de jaarrekening 2013. Onze werkzaamheden zijn afgerond en wij hebben op 28 maart 2014 een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2013 afgegeven. Dit betekent dat het jaarverslag en de jaarrekening 2013 zijn ingericht in overeenstemming met het BBV en de in de programmarekening opgenomen balans en toelichting en rekening van baten en lasten een getrouwe weergave zijn van de financiële positie en baten en lasten van de gemeente Haarlemmermeer.
	De jaarrekening is rechtmatig	Wij hebben bij de jaarrekening van de gemeente Haarlemmermeer een goedkeurende verklaring afgegeven met betrekking tot de rechtmatigheid. Dit betekent dat de baten en lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2013 in overeenstemming zijn met de door de relevante wet- en regelgeving.
	(Geen) bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage	Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2013. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij uw specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.
	Belangrijkste controleverschillen	In het hoofdstuk <i>Conclusie</i> van de controle is een overzicht opgenomen van de door ons geconstateerde controleverschillen welke de rapporteringstolerantie overschrijden. Onderstaand lichten we de belangrijkste ongecorrigeerde controleverschillen toe.
	Schattingsverschil grondexploitatie De Boseilanden	Ten aanzien van de grondexploitatie stellen wij vast dat de processen, risicoanalyse en de toetsing van de waardering in de gemeente Haarlemmermeer goed op orde zijn. Bij de grondexploitatie De Boseilanden zijn wij op basis van de beschikbare ervaringscijfers en analyses van mening dat het te verwachte uitgiftetempo te optimistisch is. Bij een in onze visie meer realistisch uitgiftetempo komt de netto-contante waarde van het project € 800.000 lager uit. Hoewel de beheersmaatregelen en waardering van de grondexploitatie in het algemeen op orde is, hebben wij het vorengenoemd waarderingsverschil bij De Boseilanden aangemerkt als schattingsverschil van € 800.000 in onze foutevaluatie. De voorziening voor deze grondexploitatie is naar ons oordeel te laag verantwoord.

Kernpunten

Managementsamenvatting		
	Financiële positie/kwaliteit van het resultaat	Het resultaat na bestemming bedraagt € 4,0 miljoen positief en is daarmee nagenoeg gelijk aan de begroting na wijzigingen. De gemeente Haarlemmermeer beschikt over een gezonde financiële positie. Wij merken op dat omvang van het eigen vermogen in de afgelopen twee jaar is afgenomen met € 63 miljoen tot € 276 miljoen ultimo 2013 als gevolg van onttrekking aan de reserves. In de komende jaren zal Haarlemmermeer een bijdrage leveren aan de omlegging van de A9 van circa € 100 miljoen. Gelet op het timingverschil van deze uitgaven in relatie tot de te realiseren dekking vormt de financieringspositie een belangrijk aandachtspunt.
Uitkomsten jaarrekeningcontrole	Waardering grondexploitatie kent hoge mate van schattings-onzekerheid	De waardering van gronden in exploitatie en niet in exploitatie genomen gronden kent inherent een hoge mate van onzekerheid als gevolg van de economische omstandigheden. In de uitgangspunten van de waardering is hier zoveel mogelijk rekening gehouden en wordt tijdig ingegrepen indien de fasering in de plannen niet meer realistisch is. Met de halfjaarlijkse actualisatie van het Meerjaren Perspectief Grondzaken wordt u als raad hierover uitvoerig geïnformeerd. Onze conclusie is dat de interne beheersorganisatie op dit gebied goed verzorgd is.
	Begrotings-rechtmatigheid	Wij zijn nagegaan in hoeverre begrotingsoverschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en of deze worden gecompenseerd door daar tegenover gerealiseerde baten. Het aantal overschrijdingen is beperkt en is adequaat in de jaarrekening toegelicht. Wij merken op dat in de jaarrekening ten aanzien van de investeringskredieten een aantal forse overschrijdingen is gerapporteerd. In onze analyse hebben wij vastgesteld dat dit met name administratief technische oorzaken heeft en dat uitgaven wel binnen eerder door de raad vastgestelde kredieten vallen. In dit verslag gaan wij hier nader op in.
Kwaliteit beheersorganisatie	Interne beheersmaatregelen	In 2013 zijn verdere stappen gemaakt op het gebied van de interne beheersing. Samen met de organisatie hebben wij een nieuwe impuls gegeven aan de Verbijzonderde Interne Controle (VIC). Verdere verbeteringen zijn hierin op punten noodzakelijk en aanvullende maatregelen zijn al gedeeltelijk in gang gezet. Deze aandachtspunten hebben wij in aanvulling op onze uitgebrachte managementletter d.d. 17 oktober 2013 kort toegelicht. Deze zien met name toe op de evaluatie en interne rapportering vanuit de VIC, automatisering en de procesverbeteringen binnen parkeren, bouwleges, inkomende subsidies en verdere optimalisatie van de ingezette verbeteringen binnen sociale zaken.

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunten

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat

Bestuurlijke aandachtspunten	Onze visie op 2014	<p>Naast onze certificerende functie hebben wij, vanuit onze natuurlijke adviesfunctie, de gemeente Haarlemmermeer het afgelopen jaar over tal van onderwerpen geïnformeerd. Voor het komende jaar vinden wij het, gelet op het voorgaande, belangrijk dat de gemeente Haarlemmermeer prioriteit geeft aan de volgende onderwerpen/bevindingen/adviezen:</p> <ul style="list-style-type: none">▶ Verder professionaliseren van het afsluitproces en te komen tot tussentijdse afsluitingen.▶ Inbedden van tussentijdse aansluitingen tussen subadministraties op de financiële administratie.▶ Verder uitwerken van het inkomende subsidieregister inclusief periodieke aansluiting met de financiële administratie.
	Grondexploitaties	<p>De ontwikkelingen binnen de grondexploitatie blijven ook voor de komende jaren een belangrijk aandachtspunt. Naast de actieve grondexploitatie is van belang dat ook voor de middellange termijn voortdurende aandacht blijft bestaan voor het actualiseren van de verwachting omtrent de nog niet in exploitatie genomen (strategische) gronden. Daarnaast vormen ook de grondexploitaties die in samenwerkingsverband worden uitgevoerd een punt van aandacht. In dit kader is het van belang dat verwachte faseringen aansluiten bij de marktbehoefte, de afspraken binnen Plabeka en de woonvisie van de gemeente Haarlemmermeer.</p>
	Nieuwe taken en bezuinigingen	<p>Met de invoering van de drie decentralisatie vanaf 2015 zal omvang van de totale begroting van de gemeente Haarlemmermeer significant toenemen. Op dit moment bestaat nog veel onzekerheid over de definitieve uitwerking, afspraken met zorgleveranciers en samenwerkingsverbanden in de regio. De gemeente Haarlemmermeer is volop in voorbereiding op deze veranderingen en heeft intern de poortwachtersfunctie hier al op aangepast. Het aantal verwachte cliënten is op hoofdlijnen bekend. De afspraken en contracten met zorgaanbieders zullen de komende periode verder vormgegeven worden. Een spannende tijd, waarin voor de gemeente kansen liggen om haar burgers binnen het vastgestelde beleid van een passend aanbod te kunnen voorzien, maar waarin ook risico's bestaan vanuit de veranderopgave en de beperkte beschikbare middelen. In dit kader is het van belang dat voortgang en ook de financiële consequenties structureel bewaakt worden.</p>

Uitkomsten
jaarrekeningcontrole

Conclusie van de controle

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Controleverklaring

Wij hebben op 28 maart 2014 een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening van de gemeente Haarlemmermeer over het boekjaar geëindigd op 31 december 2013 afgegeven. In deze verklaring bevestigen wij dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2013 als van de activa en passiva per 31 december 2013 in overeenstemming met het *Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten*, alsmede in overeenstemming met de Beleidsregels Wet Normering Topinkomens.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2013 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen.

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2013. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij uw specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

De jaarrekening en het jaarverslag dienen te worden opgemaakt in overeenstemming met het BBV. Wij hebben vastgesteld dat de jaarrekening 2013 van uw gemeente geen materiële afwijkingen vertoont ten opzichte van de voorschriften van het BBV en dat de Beleidsregels Wet Normering Topinkomens in acht zijn genomen.

Daarnaast is door ons nagegaan of het jaarverslag de minimale wettelijk voorgeschreven informatie bevat en of de inhoud van dit verslag geen tegenstrijdigheden bevat met de door ons gecontroleerde jaarrekening. Wij hebben vastgesteld dat de inhoud van het jaarverslag niet strijdig is met de jaarrekening.

Wij zijn er bij ons oordeel van uitgegaan dat de raad de nu overlegde jaarrekening ongewijzigd vaststelt. Indien er nog wijzigingen worden aangebracht in de definitieve vorm van de jaarrekening dienen wij deze te beoordelen alvorens onze controleverklaring hierbij mag worden opgenomen.

Conclusie van de controle

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Controleverschillen

Tijdens onze controle inventariseren wij verschillen tussen enerzijds bedragen, classificaties, presentatie en toelichting van jaarrekeningposten die de gemeente heeft opgenomen of gerapporteerd en anderzijds bedragen, classificaties, presentatie of toelichting zoals die naar onze mening in overeenstemming met het *Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten* dienen te worden opgenomen of gerapporteerd. Onderstaand is een overzicht van de materiële verschillen opgenomen, die zijn geconstateerd tijdens onze controle en welke zijn aangepast door het college. Wij hebben geëvalueerd in hoeverre onderstaande verschillen voortkomen uit een tekortkoming in de interne beheersing. Tevens is een overzicht opgenomen van de onjuistheden die wij tot aan de datum van dit verslag hebben gesignaleerd en niet door de gemeente zijn gecorrigeerd. Daarnaast zijn eventuele rechtmatigheidsfouten in dit overzicht opgenomen.

Gecorrigeerde verschillen		
Post/omschrijving verschil	Bedrag €/verwijzing naar regelgeving	Effect van deze constatering
Correctie PASO-gelden	€ 25,9 miljoen	In 2013 heeft gemeente Haarlemmermeer van de provincie Noord-Holland een subsidiebedrag ontvangen van € 25,9 miljoen voor de het realiseren van Park 21. Deze ontvangst is een resultante van gemaakte afspraken waarbij eerdere convenant afspraken ter compensatie van het aanleggen van de 5 ^{de} landingsbaan op Schiphol zijn komen te vervallen. Deze ontvangst was in eerste instantie in mindering op het onderhanden werk, onder de post gronden in exploitatie verwerkt. Dit bedrag is gecorrigeerd in de jaarrekening en gepresenteerd onder de overlopende passiva, onder Van overheden ontvangen, nog niet bestede uitkeringen.
Correctie bijdrage Schiphol voor omlegging A9	€ 8,7 miljoen	Van Schiphol Real Estate is in 2013 een bedrag van € 11,7 miljoen ontvangen uit hoofde van de bestaande overeenkomst, dat aangewend gaat worden voor de bijdrage van de gemeente in de omlegging van de A9. Hiervan is een bedrag van € 3,0 miljoen al doorbetaald. Dit per saldo vooruit ontvangen bedrag ad € 8,7 miljoen was in mindering op het onderhandenwerk, onder de post gronden in exploitatie verwerkt. Dit bedrag is gecorrigeerd in de jaarrekening en gepresenteerd onder de overlopende passiva, onder vooruit ontvangen bedragen en als zodanig toegelicht.
Rubricering voorziening Westflank	€ 2,2 miljoen	Ten aanzien van de vordering uit hoofde van de Westflank en de daarvoor beoogde voorziening voor oninbaarheid is voorgesteld om deze overeenkomstig de verslaggevingsregels in mindering te brengen op de activapost en niet als afzonderlijke voorziening te presenteren. Dit is gecorrigeerd in de jaarrekening en heeft geen impact gehad op het resultaat.
Correctie belastingbate	€ 264.000	Bij de aansluiting van de belastingbaten op basis van het definitieve verantwoordingsmodel is geconstateerd dat de opbrengst onroerend zaak belasting € 264.000 te hoog was verantwoord, aangezien van de 3 ^{de} voortgangsrapportage was uitgegaan. Dit verschil is gecorrigeerd in definitieve jaarrekening.

Conclusie van de controle

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Hieronder is het overzicht met ongecorrigeerde controleverschillen opgenomen dat is verstrekt aan het college en als bijlage bij de *Bevestiging bij de jaarrekening* is gevoegd. Wij hebben de ongecorrigeerde verschillen met het college besproken. Wij zijn van mening dat verschillen zoveel mogelijk door het college moeten worden gecorrigeerd, echter wij kunnen instemmen met de overwegingen van het college om deze verschillen niet te corrigeren, aangezien deze bedragen niet materieel zijn voor het inzicht van de jaarrekening. De geconstateerde fout ad € 800.000 en onzekerheden ter hoogte van € 0 zijn lager dan de door u vastgestelde controletolerantie van respectievelijk € 4.800.000 en € 14.400.000.

De kwalitatieve factoren die hierbij in overweging zijn genomen, zijn:

- ▶ het effect op het resultaat voor en na bestemming;
- ▶ het effect op de balansposten, inclusief het eigen vermogen;
- ▶ het effect op significante toelichtingen, individuele items, subtotaal of totaal in de jaarrekening.

Wij lichten de ongecorrigeerde verschillen nader toe.

Ongecorrigeerde verschillen		
Post/omschrijving van de toelichting	Bedrag in €/verwijzing naar regelgeving	Referentie in dit verslag
Fouten		
De te realiseren fasering heeft effect op de waardering van grondexploitatie De Boseilanden; de voorziening is naar ons oordeel te laag opgenomen	800.000	Pagina 16

Onze analyse van het resultaat 2013

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Voordelig/nadelig resultaat nader besproken

Het saldo van baten en lasten (na bestemming) over het jaar 2013 bedraagt € 3.985.000 voordelig ten opzichte van een begroot saldo na wijzigingen van € 3.895.000 voordelig.

Het resultaat over 2013 ten opzichte van de gewijzigde begroting kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1.000	Gewijzigde begroting	Rekening 2013	Afwijking
	€	€	€
Totale lasten	407.162	405.812	3.296
Totale baten	374.004	377.300	-1.350
Resultaat vóór bestemming	(33.158)	(28.512)	4.646
Mutaties in reserve	37.053	32.497	(4.556)
Resultaat na bestemming	3.895	3.985	90

Uw begrotingsbeheer is op orde

De afwijking in de totale baten en de totale lasten ten opzichte van de gewijzigde begroting heeft voornamelijk betrekking op het programma algemene dekkingsmiddelen en heeft daarnaast betrekking op de grondexploitatie. Tegenover de overschrijding van de lasten zijn ook hogere baten verantwoord. Voor de overige programma's constateren wij dat de gemeente beschikt over voldoende voorspellend vermogen en tijdig anticipeert op mogelijke afwijkingen door begrotingswijzigingen.

Een belangrijk instrument van de gemeente daarvoor is de kwaliteit en uitkomst van tussentijdse bestuursrapportages. Wij zijn van mening dat deze rapportages van voldoende kwaliteit zijn en een goede analyse bevatten met een adequate toelichting.

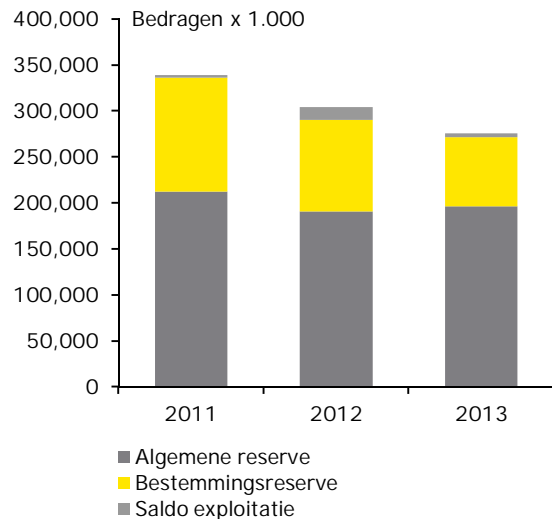
In de jaarrekening is een aantal grote overschrijdingen op investeringskredieten gerapporteerd omtrent de verplaatsing van de Pioniers en gronden en investeringen met betrekking tot het Huis van de Sport. Wij hebben deze overschrijdingen nader geanalyseerd, waaruit blijkt dat de investeringen in een eerder stadium wel door uw raad zijn geaccordeerd. Deze overschrijdingen hebben wij dan ook niet meegenomen in onze foutenevaluatie in het kader van de begrotingsrechtmatigheid.

Onze analyse van het resultaat 2013

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

De financiële positie

Het eigen vermogen, inclusief het resultaat na bestemming, bedraagt per jaareinde 2013 volgens de jaarrekening € 276,0 miljoen en heeft zich vanaf 2011 als volgt ontwikkeld:

Van de totale reserves ter hoogte van € 272,1 miljoen is € 196,3 miljoen, zijnde 72,1% opgenomen als algemene vrije reserve. Het saldo van deze reserve is ten opzichte van 2012 gestegen met € 5,3 miljoen.

Per saldo is gedurende 2013 € 32,5 miljoen onttrokken aan de reserves. Dit wordt nagenoeg volledig veroorzaakt door de geleverde bijdrage aan de N201. Deze onttrekking (ten gunste van het resultaat) vormt samen met het resultaat voor bestemming (€ 28,3 miljoen negatief) het resultaat na bestemming van € 3.985.000. In de komende jaren zal Haarlemmermeer een bijdrage leveren aan de omlegging van de A9 van circa € 100 miljoen. Gelet op het timingsverschil van deze uitgaven in relatie tot de te realiseren dekking is het van belang om de financieringspositie goed te blijven bewaken.

Solvabiliteit

De totale vermogenspositie wordt onder andere tot uitdrukking gebracht door middel van het solvabiliteitspercentage. Dit percentage wordt bepaald door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. Het huidige solvabiliteitspercentage voor uw gemeente bedraagt 33,7% (2012: 38,4%).

Financiering

In 2013 heeft u vier langlopende lening(en) afgesloten met een totale waarde van € 85 miljoen. Twee leningen met een totale waarde van € 40 miljoen hebben een gemiddelde looptijd van twintig jaar met een rentepercentage van 2,79%. De overige twee leningen hebben een totale waarde van € 45 miljoen hebben een gemiddelde looptijd van 2,5 jaar met een gemiddeld rentepercentage van 0,65%. Wij constateren dat het gemiddelde rentepercentage afneemt. Deze leningen zijn grotendeels aangetrokken ter financiering van de investeringen. De gemeente Haarlemmermeer heeft de kasgeldlimiet gedurende 2013 gemiddeld met € 54,1 miljoen overschreden. Hiertoe is op kwartaalbasis goedkeuring verkregen van de provincie op basis van de afspraken om kortlopende verplichting ook kort te mogen financieren. Voor een nadere beschouwing ten aanzien van uw financieringspositie verwijzen wij u naar de paragraaf *Financiering* van de jaarrekening 2013.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Naar onze mening zijn de door het college gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Schattingsprocessen binnen de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het maken van schattingen bij het opmaken van de jaarrekening.

Als accountant van de raad beoordelen wij deze door het college gemaakte schattingen. Wij hebben een beschouwing ten aanzien van de belangrijkste schattingen opgenomen. Deze schattingen hebben niet tot controleverschillen geleid.

- Sensitiviteit schattingen hoog, door optimistische standpunten en/of externe omstandigheden
- Sensitiviteit schattingen is gemiddeld
- Sensitiviteit schattingen ligt laag

Belangrijke schattingen	Beoordeling 2013	Toelichting
Waardering grond en gebouwen inclusief afschrijvingen		Consistente gedragslijn en afschrijvingspercentages van nieuwe investering zijn acceptabel.
Waardering van uw deelnemingen en leningen aan deelnemingen		De terugbetaling van kapitaal en leningen is afhankelijk van toekomstig grondexploitatie binnen SADC en de onderliggende CV's, waarbij de grondexploitaties een lange doorlooptijd kennen.
Waardering van de bouwgrondexploitaties en de niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG)		Inherent bevat deze post een grotere mate van onzekerheid omtrent realisatie van fasering en grondprijzen door externe omstandigheden. De aannames zijn goed onderbouwd en risico is toegelicht.
Waardering van de debiteuren sociale zaken en belastingen		Uitgangspunten zijn consistent. Aannames over de percentages die zijn voorzien kunnen nog beter worden onderbouwd.
Beoordeling toereikendheid van uw voorzieningen		Onderhoudsvoorziening is beperkt onderbouwd, het gemeentelijk rioleringsplan dateert van 2009 en had in 2013 geactualiseerd moeten worden.

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Inleiding

Deze paragraaf geeft een uiteenzetting van de werkzaamheden en bevindingen ten aanzien van de belangrijke aandachtsgebieden in de controle.

Waardering grondexploitaties

De waardering van de grondexploitaties was een significant risico in onze controleaanpak, vanwege de mate van schattingonzekerheid voortkomend uit de huidige economische situatie. Wij hebben het proces rondom de totstandkoming van de waardering op haar effectieve werking getest. Daarnaast hebben wij een interne expert ingeschakeld om de waardering en de daarbij gehanteerde veronderstellingen te beoordelen. Daarbij hebben wij de systematiek van waardering van de niet-in exploitatie genomen gronden en de volgende parameters van de gronden in exploitatie onderzocht:

- ▶ Opbrengstenindexatie
- ▶ Kostenindexatie
- ▶ Rentepercentage contant making

Tevens hebben wij de grondprijzen vanuit de nota grondprijzen beoordeeld. Wij achten de algemene parameters en gehanteerde grondprijzen aanvaardbaar binnen acceptabele marktranges. De bevindingen ten aanzien van individuele projecten zien dan ook met name toe op de onderbouwing en realisatie van de verwachte fasering.

Gelet op de huidige economische situatie en marktonzekerheid is in de toelichting van de balans een nadere toelichting opgenomen om deze onzekerheid weer te geven, waarbij ook de algemene parameters, de gewijzigde rekenrente en risico's en kansen zijn weergegeven.

Op deze wijze is de transparantie over de aannames van de waardering en de onzekerheid die hier inherent in zit vergroot.

Bedragen x € 1.000	31 december 2012	31 december 2013
	€	€
Niet in exploitatie genomen gronden	107.496	107.352
Voorziening NIEGG	(18.969)	(17.268)
Onderhanden werk	117.350	115.782
Voorziening dekking verliessaldi	(38.945)	(40.867)
Overige grond- en hulstoffen	18	15
Overige onderhanden werk	(2.109)	(311)
Totaal	164.841	164.703

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Zoals uit het voorgaand overzicht blijkt zijn de grondexploitaties nader onder te verdelen naar overige grond- en hulpstoffen, nog niet in exploitatie genomen bouwgronden en het zogenaamde onderhanden werk. Deze onderverdeling is afhankelijk van de formele status van de grondexploitatie:

- ▶ De gronden waar de raad geen stelling voornemen heeft deze te ontwikkelen dienen geclassificeerd te worden als overige grond en hulpstoffen.
- ▶ Er is sprake van onderhanden werk op het moment dat er een vastgesteld exploitatieplan aanwezig is, waarbij de bestemming van de gronden definitief is vastgelegd.
- ▶ Als er nog geen vastgesteld exploitatieplan is, maar de raad heeft wel het stellige voornemen de gronden op afzienbare termijn te ontwikkelen, dan dienen de betreffende gronden te worden gepresenteerd als bouwgronden die nog niet in exploitatie zijn genomen. Hierbij is er dus nog geen zekerheid over de wijze waarop de bouwgrond in eigendom van de gemeente geëxploiteerd gaat worden.

Hiernaast vindt u een visuele risicobeoordeling van de belangrijkste grondexploitatieprojecten van de gemeente Haarlemmermeer. Dit betreffen zowel in exploitatie genomen projecten als nog in exploitatie te nemen projecten.

Grondexploitatiewaardering	Ons oordeel over het risicoprofiel van de grondexploitatie			
	Hoog	Midden	Laag	Toelichting
Beukenhorst - Zuid				Ruim winstgevend
Badhoevedorp Centrum				Lange termijn
Boseilanden				Fasering is risico
Hoofddorp Zuidrand				Lange termijn
De President 1.1.				Winstgevend
Park 21 deelgebied 1				Subsidie
Cruquius Zuid				Beperkte interesse
Nieuwe kom				Samenwerking
Lijnden Q4				Nulresultaat
De Liede				Uitgifte na 4 jaar
Hoofddorp centrum				Verliesgevend
GEM A4 Zone West				Lange termijn
President 2.0 (NIEGG)				Inbreng in CV

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

In exploitatie genomen projecten

De boekwaarde van de nader ons beoordeelde in exploitatie genomen gronden zijn op hoofdlijnen als volgt te specificeren.

Bedragen x € 1.000	31 december 2012	31 december 2013
	€	€
Hoofddorp centrum	10.482	15.558
Beukenhorst Zuid	(17.000)	(20.193)
De Liede West	5.765	5.525
Lijnden Q4	3.458	3.856
Nieuwe kom	16.503	18.509
Cruquius	5.844	4.006
Boseilanden	13.902	14.118
De president 1.1	19.230	15.955
Park 21	(2.811)	(3.592)
Badhoevedorp centrum	12.218	9.433
GEM A4 Zone West	52.767	52.113

Specifieke projecten

Boseilanden

De Boseilanden betreft nog uit te geven woonkavels. De verkoop van het aantal kavels per jaar in de afgelopen jaren is teruggelopen tot een enkele. Gezien de huidige marktsituatie en de vraag naar de kavels achten wij het niet realistisch om het geprognostiseerde tempo van uitgifte te realiseren zonder een grote inspanning te leveren inzake marketing en herschikking van de kavels. Wij adviseren om het plan op dit punt te herzien. Voor nu concluderen wij om rekening te houden met minimaal één jaar vertraging. Dit heeft een negatief effect van € 0,8 miljoen netto-contante waarde en hebben wij als schattingsverschil in de foutenevaluatie opgenomen.

Cruquius Zuid

De ontbrekende uitgifte van de bedrijfskavels, het feit dat er nog geen woonwerkkavels zijn uitgegeven en het ontbreken van leads maken dat wij het uitgiftetempo voor de komende jaren onrealistisch vinden. Er is een marketingmanager aangetrokken die in de komende periode de verkoop zal trachten te bespoedigen. Aangezien het project nog vertragingen kan dragen voordat de waarde van het project negatief wordt heeft dit niet geleid tot een controleverschil.

Nieuwe kom

De ontwikkeling van de Nieuwe Kom kent, gelet op de verschillende deelgebieden en betrokken marktpartijen, een grotere complexiteit en diversiteit. Er lopen op dit moment veel onderhandelingen waardoor de afzet op korte termijn op onderdelen nog onzeker is, maar door ons niet als onhaalbaar is geclassificeerd. Inmiddels is met Ymere nadere overeenstemming bereikt, waardoor de onzekerheden zijn verminderd. Voortdurende monitoring is gewenst.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Gronden in te brengen in GEM A4 Zone West

Onder het onderhanden werk is € 52 miljoen opgenomen ten aanzien van de grondpositie GEM A4 Zone West opgenomen. Deze gronden zullen op termijn worden ingebracht in de CV GEM A4 Zone West overeenkomstig de hiertoe gemaakte afspraken tussen de aandeelhouders van SADC. Tot deze constructie is besloten om de financieringskosten te beperken. Op deze in het verleden aangeschafte gronden wordt rente toegerekend binnen de gemaakte afspraken. Om te beoordelen of deze gronden binnen de grondexploitatie van de GEM A4 Zone West kunnen worden terugverdiend hebben wij kennis genomen van het in 2013 geactualiseerde financieel perspectief. Op basis hiervan hebben wij vastgesteld dat de gronden van de gemeente Haarlemmermeer in de fasering van de grondexploitatie zijn opgenomen.

De fasering is binnen het financieel perspectief in 2013 aangepast, hetgeen heeft geleid tot een verlenging van twee jaar. Als gevolg hiervan is de netto-contante-waarde gedaald van € 5,8 miljoen naar € 1,6 miljoen positief. GEM A4 Zone West kent een lange doorlooptijd tot aan 2043, waarbij naar verwachting in 2024 de gronden zullen zijn ingebracht. Het is van belang de ontwikkelingen ook de komende jaren nauwlettend te volgen. In dit kader stellen wij voor om de onderliggende uitgangspunten in het financieel perspectief ook periodiek intern te laten toetsen door planeconomie.

Correctie PASO-gelden

In 2013 is een intentieovereenkomst gesloten met betrokken partijen waaronder het Rijk, de provincie, de gemeente Haarlemmermeer en Schiphol, waarmee oude convenantafspraken omtrent investeringen in groen en recreatie ter compensatie van het aanleggen van de 5de landingsbaan op Schiphol zijn komen te vervallen. Op basis van deze overeenkomst en daarin gemaakte afspraken heeft de gemeente

Haarlemmermeer van de provincie Noord-Holland in totaal € 25,9 miljoen ontvangen in de vorm van een subsidie voor de realisatie van Park 21.

Deze ontvangst was in eerste instantie in mindering gebracht op het onderhanden werk, onder de post gronden in exploitatie. Dit bedrag is gecorrigeerd in de jaarrekening en gepresenteerd onder de overlopende passiva, onder Van overheden ontvangen, nog niet bestede uitkeringen in overeenstemming met de verslaggevingsregels. De baten en lasten uit hoofde van de grondexploitatie zijn voor hetzelfde bedrag verlaagd, waardoor deze aanpassing geen impact heeft gehad op het resultaat.

Correctie vooruit ontvangen bedrag Schiphol Real Estate

Van Schiphol Real Estate is in 2013 een bedrag van € 11,7 miljoen ontvangen uit hoofde van de bestaande overeenkomst, dat aangewend gaat worden voor de bijdrage van de gemeente in de omlegging van de A9. Hiervan is een bedrag van € 3,0 miljoen al doorbetaald. Dit per saldo vooruit ontvangen bedrag ad € 8,7 was in mindering op het onderhandenwerk, onder de post gronden in exploitatie verwerkt. Dit bedrag is gecorrigeerd in de jaarrekening en gepresenteerd onder de overlopende passiva, onder vooruit ontvangen bedragen en als zodanig toegelicht. De baten en lasten uit hoofde van de grondexploitatie zijn voor hetzelfde bedrag verlaagd, waardoor deze aanpassing geen impact heeft gehad op het resultaat.

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Niet in exploitatie genomen gronden

De boekwaarde van de niet in exploitatie genomen gronden is als volgt te specificeren. In 2012 heeft besluitvorming van uw raad plaatsgevonden over het reële en stellige voornemen om deze gronden in de toekomst te gaan exploiteren, waarmee aan de bepaling van het BBV wordt voldaan.

Bedragen x € 1.000	31 december 2013	31 december 2012
Koud	39.005	39.693
Lauw	11.712	8.036
Warm	30.664	29.582
Opstal	3.852	5.777
Agrarisch	4.851	5.440
Totaal niet in exploitatie genomen bouwgronden	90.084	88.528

Haarlemmermeer hanteert een vaste systematiek op basis van de indelingen van koud – lauw en warme gronden, met een maximum m2 per categorie. Daar waar op de gronden nog opstallen staan, is een eventuele hogere waarde onderbouwd met recente taxaties. Wij hebben de systematiek door onze vastgoed experts (EY REAS) laten beoordelen. De hoogste waardering van warme gronden bedraagt € 60 per m2. Dit is gebaseerd op 50% uitgeefbare m2 van het totale perceel met realisatie van een laagwaardig bedrijventerrein. Dit past naar onze mening binnen acceptabele bandbreedtes, waarbij het stellige voornemen om de gronden in exploitatie te nemen jaarlijks geëvalueerd dient te worden.

Specifieke projecten

De warme grondpositie President 2.0 vertegenwoordigt de hoogste boekwaarde van ruim € 28,3 miljoen. Hiervan bestaat de verwachting dat deze grondpositie zal worden ingebracht in de CV GEM De President. Hierover heeft nog geen definitieve besluitvorming plaatsgevonden. De huidige waardering van deze grondpositie is ruim € 59 per m2 en past derhalve nog binnen de huidige waarderingssystematiek.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Europese aanbestedingen/nieuwe Aanbestedingswet

Per 1 april 2013 is de aanbestedingswet in werking getreden waarmee de Europese regels toegepast worden op de Nederlandse situatie. De wet moet vooral zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) en het midden- en kleinbedrijf betere kansen bieden op overheidsopdrachten. De gemeente heeft tijdig ingespeeld op de wijzigingen en de impact hiervan op de huidige processen. Vanuit Inkoop en Aanbesteding zijn de leidraden aangepast aan de nieuwe wetgeving en heeft uitgebreide voorlichting aan de organisatie plaatsgevonden. De nieuwe wetgeving is strikter op de voorgeschreven toepassing van de wijze van aanbesteding op basis van voorgeschreven drempelbedragen. De regelgeving laat echter op onderdelen ook mogelijkheden open tot afwijkingen. In dit kader is het van belang dat de overwegingen hieromtrent gemotiveerd aan de voorkant in het aanbestedingsdossier worden opgenomen.

Om de rechtmatigheid van de inkopen vast te stellen heeft de gemeente een bestedingsanalyse uitgevoerd op basis van het crediteurenboek. Vanuit de Verbijzonderde Interne Controle zijn twee bevindingen naar voren gekomen.

Eén bevinding betreft de inhuur van een derde waarvan de opdracht meerdere malen is verlengd waardoor de Europese Aanbestedingslimiet voor diensten is overschreden. Over de jaren 2010-2012 is het contract jaarlijks verlengd en dit heeft in 2013 stilzwijgend plaatsgevonden. Het bedrag over 2013 is daarbij als onherstelbaar onrechtmatig aangemerkt en bedraagt circa € 50.000. Aangezien dit bedrag onder het jaarlijkse drempelbedrag blijft, hebben wij deze fout niet in onze foutenevaluatie meegenomen. De gemeente heeft op dit voorval inmiddels passende maatregelen genomen.

In de tweede casus is bij de aanbesteding van een werk het aanbestedingstraject gestart in januari 2013, ruim vóór de invoering van de nieuwe Aanbestedingswet 2012 die per 1 april 2013 van kracht is geworden. Volgens de toen vigerende interne aanbestedingsrichtlijnen is in overleg met de inkoopboard en door middel van bekrachtiging door het college afgeweken van de interne procedure om dit werk nationaal aan te besteden en is tot een onderhandse aanbesteding besloten.

Het hiertoe genomen collegebesluit dateert van 16 april 2013 en de uiteindelijke gunning heeft in juli 2013 plaatsgevonden. Op dat moment golden de nieuwe aanbestedingsregels en dient beoordeeld te worden in hoeverre de keuze van afwijking in voldoende mate gemotiveerd is aangegeven. De opgevoerde reden betreft de wens om het gebied snel te ontwikkelen, waarbij inschakeling in de ontwerpfasen ook tijdige inbreng van de aannemer vergde. In dit geval is sprake van een grijs gebied, waarbij enerzijds de aanbestedingsprocedure al was gestart voor de nieuwe aanbestedingswet en anderzijds nog heel beperkt tot geen jurisprudentie bestaat over de mate van motivering. Gelet op de zorgvuldigheid en motivering in het aanbestedingstraject, concluderen wij dat deze aanbesteding rechtmatig is.

Risico's ten aanzien van) Verbonden partijen

Op 25 juni 2013 is een besluit genomen tot wijziging van het BBV. Een belangrijke wijziging in de BBV is de uitbreiding van de informatie in de Paragraaf Verbonden partijen met: Naam en vestigingsplaats, het openbaar belang dat op deze wijze wordt behartigd, veranderingen die zich gedurende het begrotingsjaar voordoen in het belang dat de gemeente in de verbonden partij het, het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar, het resultaat van de verbonden partij. Dit besluit treedt in werking per begrotingsjaar 2014. Deze uitbreiding van de informatie heeft de gemeente voor een groot deel meegenomen in paragraaf verbonden partijen in de jaarrekening 2013, maar is in deze nog niet 100% volledig.

In de paragraaf verbonden partijen in het jaarverslag van de gemeente Haarlemmermeer is per verbonden partij onder meer inzicht gegeven in actuele ontwikkelingen, het financiële belang en financiële risico's. De toelichting in het jaarverslag 2013 is toereikend en voldoet aan wet en regelgeving. Met ingang van het begrotingsjaar 2014 dienen de aanvullingen op de gewijzigde regelgeving volledig te worden doorgevoerd.

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

SiSa

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2013. Wij hebben bij de controle van de specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

Onze controleaanpak hierbij hebben wij in het hoofdstuk Onafhankelijkheid en controleproces nader toegelicht. De SiSa-bijlage dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage. In bijlage 1 bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. U kunt deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Waardering van debiteuren

De gemeente heeft het proces voor het heffen en innen van belastingen ondergebracht bij Cocensus. De gemeente ontvangt periodiek een opgave van de in rekening gebrachte belastingen, geïnde bedragen en het openstaand saldo naar ouderdom. Aan het eind van het jaar controleert de accountant van Cocensus de in rekening gebrachte belastingopbrengsten over het jaar. De accountant van Cocensus geeft geen oordeel over geïnde bedragen en openstaand saldo (naar ouderdom). Haarlemmermeer neemt een voorziening op voor oninbaarheid op basis van het ongecontroleerde openstaand saldo naar ouderdom. De systematiek van de bepaling van de voorziening wordt door Haarlemmermeer consistent toegepast. Ook voor de debiteuren vanuit sociale zaken geldt dat voor bepaalde categorieën van debiteuren een vaste systematiek op basis van percentages consistent wordt toegepast.

Wij achten de aannames en gehanteerde percentage voor oninbaarheid acceptabel. Echter adviseren wij de gemeente om periodiek de gehanteerde systematiek en schatting omtrent inbaarheid te evalueren op basis van de werkelijk gerealiseerde afboekingen.

Onderbouwing van onderhoudsregalisatievoorziening

De gemeente heeft een onderhoudsregalisatievoorziening gevormd voor gebouwen. Aan de voorziening ligt geen overkoepelend onderhoudsplan ten grondslag, maar wordt ieder jaar vanuit de diverse afdelingen geactualiseerde overzichten aangeleverd voor de verwachte onderhoudsuitgaven voor de komende tien jaar. Deze systematiek is beperkt in een beleidsnotitie vastgelegd. Op basis van deze versnipperde informatie is op totaal niveau zichtbaar dat de voorziening naar verwachting in 2016 negatief zal worden op basis van de geplande dotaties en onttrekkingen. Dit is op basis van de verslaggevingsregels niet toegestaan.

De onderbouwing van de voorziening was dit jaar onvoldoende robuust, vanwege de splitsing van het onderhoud voor onderwijsgebouwen in het kader van de toekomstige regelgeving.

Wij adviseren om de diverse onderhoudsplannen in een overkoepelend onderhoudsplan op te nemen en meer centraal te bewaken. Dit is vereist om de juistheid en volledigheid van de voorziening te monitoren.

Onderbouwing van Tariefregalisatie onderhoud rioleringen

De regalisatie voorziening rioleringen is gevormd voor de regalisatie van de lasten van de rioolrechten op basis van een kostendekkend tarief. Het resultaat op het product rioolrechten wordt ten gunste/laste van deze voorziening gebracht. De stand van de voorziening bedraagt per 31 december 2013 € 6,7 miljoen (2012: € 7,1 miljoen). Gedurende 2013 is een bedrag van € 358.000 toegevoegd aan de reserve betreffende het resultaat op het product rioolrechten en een bedrag van € 0,8 miljoen onttrokken. De gemeente beschikt over een gemeentelijk rioleringsplan (GRP) dat is opgesteld in 2009 en in 2013 herzien had moeten worden. Op dit moment bestaat geen geactualiseerd inzicht tussen het GRP en de voorziening. De gemeente zal gedurende 2014 het GRP bijstellen en de regalisatiesystematiek opnieuw beoordelen.

De gemeente kan kiezen voor een voorziening waarin zowel de regalisatiebijdragen voor het toekomstig groot onderhoud als de spaarbedragen voor toekomstige vervangingsinvesteringen zitten. Het gemaakte onderscheid is nodig omdat de spaarcomponent voor toekomstige vervangingsinvesteringen in mindering gebracht worden op de aanschafwaarde van de betreffende investeringen (afboeking in de balanssfeer) en de pieklasten grootonderhoud rechtstreeks op de voorziening wordt afgeboekt.

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Financiële Vaste Activa

De post financiële vaste activa bedraagt ultimo 2013 137,7 miljoen (2012: € 131,6 miljoen). De samenstelling van de financiële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1.000	31 december 2012	31 december 2013
	€	€
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	32.380	32.398
Leningen aan woningcorporaties	38.893	36.677
Leningen aan deelnemingen	27.689	29.283
SVN leningen	31.736	38.467
Overige financiële vaste activa	876	852

Kapitaalverstrekkingen

De kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen hebben grotendeels betrekking op de kapitaalstortingen aan Schiphol Area Development Company N.V. (hierna: S.A.D.C.). Het totale kapitaalbelang ultimo 2013 bedraagt € 27,7 miljoen (2012: € 27,7 miljoen) en vertegenwoordigt een aandeelhoudersbelang van 25%. De aandeelhouders van S.A.D.C. hebben in december 2013 het bedrijfsplan 2014-2018 van S.A.D.C. vastgesteld. Uit dit plan blijkt dat de komende jaren positieve projectresultaten worden verwacht, waardoor de vermogenspositie van S.A.D.C. naar verwachting versterkt. Ondanks de positieve verwachting blijft het van belang de

ontwikkelingen bij S.A.D.C. en haar dochterondernemingen te blijven volgen.

Leningen aan woningcorporaties

De post leningen aan woningcorporaties bestaat volledig uit leningen aan Stichting Ymere. Gedurende 2013 heeft een aflossing plaatsgevonden in lijn met het aflossingsschema. Naast het volgen van de periodieke aflossing zoals contractueel overeengekomen is, adviseren wij om minimaal jaarlijks een solvabiliteitstoets uit te voeren op basis van de gecontroleerde jaarrekening van Ymere. Het externe toezicht op de woningcorporaties is primair ondergebracht bij het Rijk en middels het Waarborgfonds Sociale Woningbouw.

Leningen aan deelnemingen

De post leningen aan deelnemingen bestaat volledig uit rekeningcourantovereenkomst met de Hoofdvaart B.V. welke ultimo 2013 € 29,2 miljoen (2012: € 27,7 miljoen) bedraagt. Het maximum van deze faciliteit bedraagt € 60 miljoen. De Hoofdvaart B.V. gebruikt de lening om de kapitaalstortingen in haar deelnemingen mogelijk te maken. Gedurende 2013 heeft de Hoofdvaart B.V. een bedrag opgevraagd van € 1,6 miljoen welke door de gemeente is verstrekt.

Wij adviseren de gemeente, mede gezien de omvang van deze post, minimaal één keer per jaar een analyse uit te voeren op de onderliggende grondexploitaties in de deelnemingen waaraan de Hoofdvaart de financieringen heeft verstrekt en de overwegingen hiervan te documenteren.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland

Uw gemeente beoogt met het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland (SVN) koopwoningen bereikbaar te maken voor starters. Het SVN fonds helpt starters door het aanbieden van een goedkope lening aan deze starters in de gemeente Haarlemmermeer. Hierover behoeft de eerste drie jaar geen rente en aflossing betaald te worden. Deze leningen worden verstrekt en zijn voorzien van de NHG garantie en hypothecaire zekerheden. De raad heeft gedurende 2013 het plafond van de starterslening verhoogd tot € 41 miljoen (2012: € 34 miljoen). Ultimo 2013 bedraagt de totale bijdrage van de gemeente aan het SVN fonds € 38,5 miljoen (2013: € 31,7 miljoen). Gedurende 2013 heeft de gemeente € 6,8 miljoen beschikbaar gesteld aan het SVN fonds.

Ondanks de NHG garantie en hypothecaire zekerheden van de startersleningen bestaat het risico op oninbaarheid. Gezien de ontwikkelingen op de woningmarkt en arbeidsmarkt is het van belang om de rentebetalingen en aflossingen periodiek te blijven volgen om eventuele indicaties tot oninbaarheid tijdig te signaleren, zoals de gemeente dit elk kwartaal doet.

Wet normering topinkomens

Per 1 januari 2013 is de Wet Normering Topfunctionarissen en semipublieke en publieke sector (WNT) van toepassing. Topfunctionarissen mogen volgens deze wet niet meer verdienen dan het wettelijke maximum: de WNT-norm. Het bezoldigingsmaximum (exclusief de door de werkgever verschuldigde verplichte sociale premies) bedraagt na indexering voor 2013 € 228.599, bestaande uit € 187.340 periodiek betaalde beloning, € 8.069 belastbare vergoedingen en € 33.190 beloningen betaalbaar op termijn.

De topfunctionaris in de zin van de WNT betreffen de gemeentesecretaris en de raadsgriffier. Van de topfunctionaris dient de volgende informatie te worden opgenomen in de toelichting van de jaarrekening.

- ▶ Naam
- ▶ Beloning (ook al ligt de beloning onder de WNT norm)
- ▶ Sociale verzekeringspremies
- ▶ Belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen
- ▶ Voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn
- ▶ Functie of functies
- ▶ Duur en omvang van het dienstverband

De gemeente heeft tevens voor de functionarissen, niet zijnde topfunctionarissen, een analyse verricht in relatie tot de WNT-norm, alsmede op de inhuur van derden. De gemeente heeft gebruikt gemaakt van de Beleidsregels WNT op basis waarvan externe interim-medewerkers niet behoeven te worden toegelicht in de jaarrekening. Het feit dat van deze beleidsregel gebruik is gemaakt is in de jaarrekening toegelicht.

In onze controleverklaring zijn de Beleidsregels WNT toegevoegd aan het normenkader waaraan getoetst is.

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Jaarrekeningproces

Voor ons was dit de eerste jaarrekeningcontrole voor de gemeente Haarlemmermeer. De gemeente kent een ambitieus jaarrekeningproces met een zeer korte doorlooptijd. Dit vergt een strak afsluitproces. Bij de start van onze jaarrekeningcontrole was de gemeente nog gedeeltelijk bezig met de jaarafsluiting. Hierdoor zijn de cijfers gedurende de controle gewijzigd en sluiten de opgeleverde balansspecificaties niet altijd aan op de financiële administratie. Voor een efficiënt proces van totstandkoming van de jaarrekening is het essentieel dat het proces in chronologische wijze uitgevoerd.

Ter voorbereiding van onze jaarrekeningcontrole hebben wij een overzicht opgesteld van de informatie en documentatie welke wij nodig hebben voor onze controle, een zogenaamde "prepare by client list". Om zorg te dragen voor een goed proces van de controle van de jaarrekening 2013, heeft voorafgaand aan de controle afstemming met de verantwoordelijke functionarissen plaatsgevonden.

Ons beeld bij de totstandkoming van de jaarrekeningdossier is dat dit proces op een aantal gebieden kan worden verbeterd en dit nog de nodige aandacht vereist. De kwaliteit van de opgeleverde stukken kan ook nog worden verbeterd door een interne controle op de juistheid en volledigheid van de aangeleverde documenten.

De door de organisatie opgestelde jaarrekening en het jaarrekeningdossier was bij aanvang van de controle niet volledig gereed. Gedurende het proces heeft continue afstemming plaatsgevonden over de voortgang en is veel werk verzet om de benodigde informatie aan te leveren. Ondanks de wederzijdse inspanning heeft dit geleid tot een vertraging in het proces van de afronding. Wij zien dit als een gevolg van onze eerste jaarafsluiting bij Haarlemmermeer.

Kwaliteit
beheersorganisatie

Kwaliteit beheersorganisatie

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2013 van de gemeente hebben wij de interne beheersmaatregelen, welke onderdeel uitmaken van de administratieve organisatie van uw gemeente, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven. Wij steunen op uw interne beheersing voor de processen waar mogelijk, hetgeen betekent dat wij minder uitgebreide werkzaamheden per jaareinde behoeven te verrichten.

In onze managementletter 2013, uitgebracht op 17 oktober 2013, hebben wij onze bevindingen en aanbevelingen van onze tussentijdse controle 2013 opgenomen. In onze rapportage hebben wij specifiek beschreven hoe de verbijzonderde interne controle door de gemeente is ingericht.

Positie verbijzonderde interne controle

Voor onze jaarrekeningcontrole hebben wij zover mogelijk gebruik gemaakt van de werkzaamheden die binnen de VIC worden uitgevoerd. Hierover hebben wij na onze interimcontrole gerapporteerd over de opzet en uitvoering VIC. Vervolgens zijn afspraken gemaakt over de wijze waarop wij gezamenlijk met corporate control en de organisatie een verdere impuls en kwaliteitsverbetering in gang hebben gezet. Onze conclusie is dat wij een verbetering hebben waargenomen op het gebied van het identificeren van de interne beheersingsmaatregelen die in de lijn worden uitgevoerd en toetsing hiervan in de tweede helft van het jaar.

Echter zijn wij ook van mening dat de positie van de verbijzonderde interne controle nog verder ontwikkeld kan worden. Dit ziet met name toe op een verder consistentie op onderbouwing van het VIC-dossier, waarbij een overkoepeld memo met de evaluatie van de bevindingen en de terugkoppeling naar de procesverantwoordelijke belangrijk is. Op dit moment heeft er bijvoorbeeld nog geen overkoepelende terugkoppeling vanuit de VIC naar het managementteam plaatsgevonden. Dit staat wel gepland in maart. Deze overkoepelende memo's en interne afstemming zien wij als een belangrijk onderdeel van het vergroten van het zelfcontrolerend vermogen van de organisatie.

Daarnaast vragen wij specifiek aandacht voor de beheersing van de processen, parkeeropbrengsten, inkomende subsidies en bouwleges, van waaruit interne bevindingen naar voren gekomen zijn, die op punten hebben geleid tot aanvullende werkzaamheden. Inmiddels zijn hierop maatregelen genomen. Voor het beheer van de parkeeropbrengsten zal een afzonderlijke manager worden aangesteld en bij bouwleges zal meer nadruk worden gelegd op de zichtbare toets van de bouwsom.

In het kader van de sociale dienstverlening hebben wij voor het toetsen van de interne procedures zelfstandig aanvullende werkzaamheden verricht voor de eerste acht maanden van het jaar. Vanaf september 2013 zijn de interne controles op basis van de nieuwe werkwijze ingericht. Hieruit zijn geen financiële fouten naar voren gekomen. Wij zullen nog met elkaar evalueren in hoeverre hier in het kader van de VIC op een effectieve wijze op gesteund kan worden.

Kwaliteit beheersorganisatie

Automatisering

In onze controle wordt gebruikgemaakt van informatie die door middel van IT systemen wordt geproduceerd. Het is van belang dat de betrouwbaarheid van deze informatie wordt gewaarborgd door de inrichting van algemene IT beheerprocessen. De kwaliteit van deze IT beheerprocessen, inclusief de controlebaarheid van de uitvoering van de processen vormt een belangrijke basis voor de betrouwbare werking van geprogrammeerde controles in deze applicaties zoals functiescheiding, invoercontroles en integriteitscontroles. Het gebruik van geprogrammeerde controles levert voordeel op voor de gemeente Haarlemmermeer, doordat minder interne controlemaatregelen noodzakelijk zijn. Tevens biedt dit mogelijkheden voor een efficiëntere en effectievere controleaanpak.

Wij hebben vastgesteld dat gemeente Haarlemmermeer beschikt over een formeel en vastgesteld informatiebeveiligingsbeleid. Daarnaast beschikt de gemeente over een centraal aanspreekpunt op het gebied van informatiebeveiliging. Om de wensen en eisen vanuit de gemeente te kunnen vertalen in operationele beveiligingsmaatregelen is een Information Security Management System (ISMS) ingericht. Dit stelt de organisatie in staat om zelf haar beveiligingsmaatregelen te controleren en zo nodig bij te stellen indien nieuwe risico's zijn geïdentificeerd. In het kader van de accountantscontrole hebben wij de algemene IT beheersprocessen (wijzigingenbeheer, logische toegangsbeveiliging en continuïteit) in opzet en bestaan beoordeeld. Wij hebben tijdens onze werkzaamheden geconstateerd dat:

- ▶ Het netwerk een groot aantal beheerdersaccounts kent. Deze accounts hebben toegang tot alle data en informatie in het netwerk en zijn daarmee een gevoelig voor hackers.

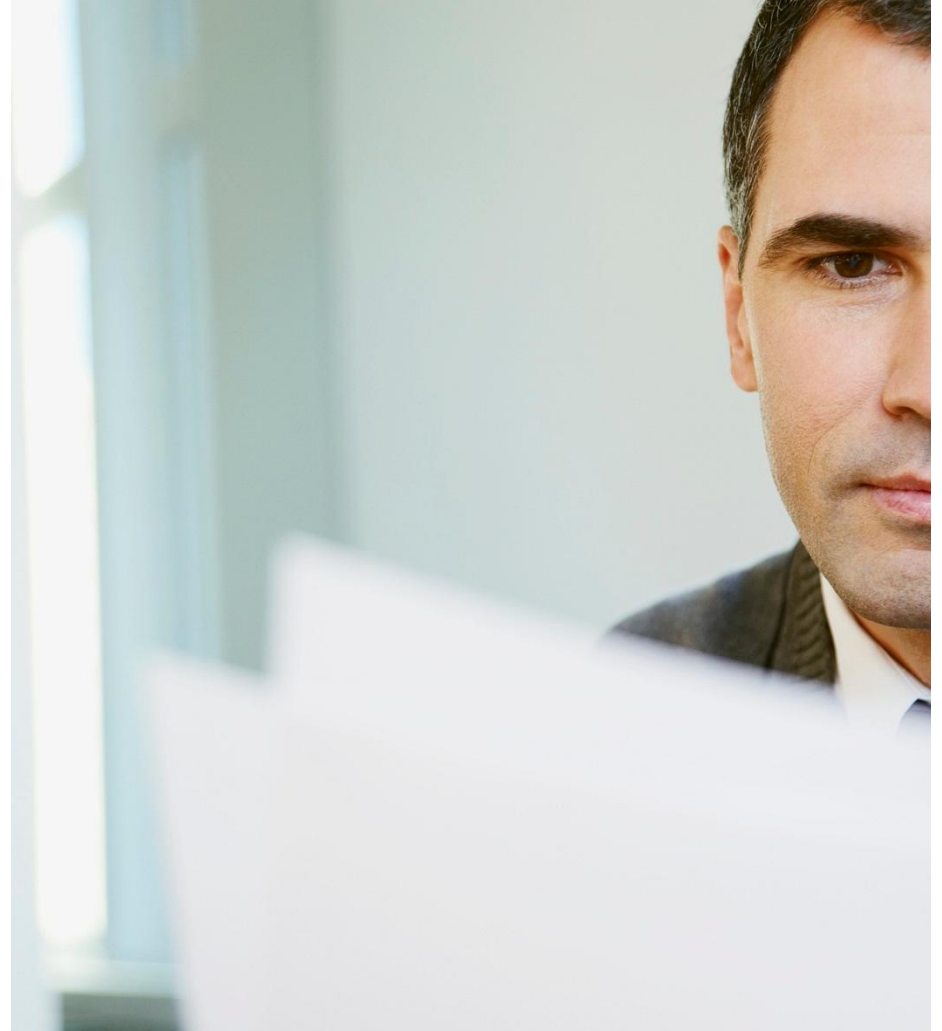
- ▶ Voor een aantal van de door ons beoordeelde applicaties hebben wij vastgesteld dat beperkte eisen zijn gesteld aan het wachtwoord, hetgeen een verhoogd risico in zich heeft voor het onbevoegd toegang verkrijgen tot deze applicaties. Bovendien heeft het onvoldoende frequent wijzigen van wachtwoorden als risico dat (oud) medewerkers van de gemeente op de hoogte zijn van elkaars wachtwoorden en daarmee ten onrechte handelingen kunnen uitvoeren in applicaties waarmee bijvoorbeeld beoogde functiescheiding wordt doorbroken. Voor de netwerktoenadering en Enterprise One zijn hierop recent al verbeteringen doorgevoerd.
- ▶ Werkzaamheden omtrent de controle van back-ups worden niet controleerbaar gedocumenteerd. Hierdoor bestaat geen zekerheid of de back-ups daadwerkelijk werken. Het risico bestaat dat in het geval van een calamiteit de data niet kunnen worden teruggezet.
- ▶ Wij hebben vastgesteld dat het wijzigingenbeheerproces van de gemeente Haarlemmermeer nog niet is geformaliseerd in een procesbeschrijving. Daarnaast hebben wij bij een lijncontrole geconstateerd dat niet duidelijk wordt gedocumenteerd welke functionarissen toestemming geven om een wijziging in de productie-omgeving te installeren. Hierdoor bestaat geen volledige zekerheid of elke wijziging het wijzigingenbeheerproces op de juiste wijze heeft doorlopen.

De bovenstaande bevindingen tonen aan dat binnen het informatiebeveiliging verbetering noodzakelijk is. De huidige ontwikkelingen in wet- en regelgeving zorgen daarnaast voor een dynamische IT omgeving. Een voorbeeld is decentralisatie van overheidstaken waardoor de gemeente Haarlemmermeer de komende jaren belangrijke aanvullende taken moet uitvoeren op het gebied van onder meer jeugdzorg

Interne beheersmaatregelen

Kwaliteit beheersorganisatie

Door de uitbreiding van de taken van de gemeente veranderen de risico's ten aanzien van informatiebeveiliging. Het is daarom van groot belang dat u als organisatie tijdig met uw risico's meebeweegt door het inrichten en aanpassen van maatregelen. Hierdoor bent u als organisatie in staat om de risico's ten aanzien van informatiebeveiliging tot een minimum te beperken. Wij hebben vastgesteld dat de gemeente reeds op deze veranderingen hebben geanticipeerd in het beveiligingsplan Sociale Dienstverlening.

Kwaliteit beheersorganisatie

Onze bevindingen in het kader van rechtmatigheid

In paragraaf *Rechtmatigheid* van hoofdstuk *Ons controleproces* hebben wij de gehanteerde kaders voor onze rechtmatigheidscontrole nader toegelicht. Buiten hetgeen reeds eerder is gemeld, hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd in het kader van rechtmatigheid. In het vervolg van deze paragraaf geven wij onze bevindingen bij deze onderwerpen.

Het controleprotocol, inclusief het normenkader is door uw raad vastgesteld. Het normenkader is intern bij uw gemeente vertaald in interne controleprotocollen, waarna voor de geïdentificeerde risico's de getroffen beheersingsmaatregelen in kaart zijn gebracht. De werking van deze maatregelen is met voldoende diepgang getoetst en de uitkomsten hiervan zijn voor de processen met een duidelijke audittrail vastgelegd.

Zoals reeds aangegeven in de managementletter dient de beheersing voor een aantal processen nog in bepaalde mate verbeterd worden. Wij constateren dat de gemeente Haarlemmermeer hiermee aan de slag is en deze verbeteringen veelal de komende jaren wil gaan realiseren.

Ondanks deze aanbeveling zijn wij van mening dat de gemeente Haarlemmermeer voor het boekjaar 2013 een deugdelijk rechtmatigheidsonderzoek heeft uitgevoerd.

De begrotingsoverschrijdingen zijn wel goed toegelicht

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van de gemeenteraad is gerespecteerd. In hoofdstuk *Ons controleproces* van deze rapportage lichten wij de controleaanpak en de verantwoordelijkheden van college, raad en accountant nader toe.

In onderstaande tabel hebben wij per programma een samenvatting gegeven van de overschrijdingen van de lasten op de begroting.

Onderdeel programmarekening	Gewijzigde begroting	Rekening 2013
	€	€
Algemene dekkingsmiddelen	68.553	69.795
Veiligheid	17.200	17.457
Mobiliteit	8.034	9.097
Kwaliteit fysieke omgeving	100.180	100.287

Deze overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten zijn door het college in de toelichting op de programmarekening onder begrotings- en kredietoverschrijdingen toereikend toegelicht. Voor de algemene dekkingsmiddelen geldt dat de overschrijding volgt vanuit de grondexploitatie waar ook hogere baten tegen overstaan. Voor Mobiliteit geldt dat de overschrijding is ontstaan na de aframing van een budget bij de najaarsnota, waarna toch meer projecten binnen het beleid zijn uitgevoerd. Het college stelt uw gemeenteraad voor genoemde overschrijdingen te autoriseren in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2013. Vooruitlopend hierop zijn wij hiervan reeds uitgegaan bij het vormen van ons oordeel over de (begrotings)rechtmatigheid.

Kwaliteit beheersorganisatie

Overschrijding investeringskredieten.

In de jaarrekening zijn de onderstaande significantie overschrijdingen van investeringskredieten toegelicht.

Programma	Krediet	Overschrijding 2013
	€	€
Cultuur, sport en recreatie	Hoofddorp Pioniers	5.749
Cultuur, sport en recreatie	Aankoop grond bi Huis van de Sport	1.611
Mobiliteit	Zonnepanelen Huis van de Sport	644

Hoofddorp Pioniers

Voor de verplaatsing van de Pioniers is door uw raad in het verleden een krediet verstrekt van € 11,9 miljoen. In een later stadium is besloten om dit krediet op te splitsen in de investering in materiële vaste activa en een deel hiervan onder te brengen in de grondexploitatie. In 2013 zijn de uitgaven op het krediet van de investering in materiële vaste activa overschreden, omdat dit nog niet administratief was ingebracht in de grondexploitatie. Dit zal eerst in 2014 plaatsvinden. Doordat de totale uitgaven binnen het eerder vastgestelde krediet zijn uitgeven en de grondexploitatie voor Tudorpark/Toolenburg Zuid in 2013 door de raad is goedgekeurd, heeft bovenstaande gerapporteerde overschrijding geen effect op ons rechtmatigheidsoordeel.

Aankoopgrond Huis van de Sport

Dit betreft de aankoop van de grond van het voormalig kinderdagverblijf dat inmiddels is gevestigd in het Huis van de Sport. Deze aankoop heeft binnen het door de raad vastgestelde krediet voor strategische grondaankopen plaatsgevonden. Inmiddels is de grond geen onderdeel meer van de strategische grondvoorraad, maar geactiveerd onder de materiële vaste activa. Dit betreft derhalve een technische correctie en heeft geen invloed op ons rechtmatigheidsoordeel.

Zonnepanelen Huis van de Sport

De aanschaf van de zonnepanelen heeft onderdeel uitgemaakt van het totale investeringskrediet van het Huis voor de Sport. Daarbij bestond de intentie om de zonnepanelen aan de exploitant door te berekenen. Per saldo was dit netto in het krediet opgenomen. Doordat de exploitant niet bereid was om hiervoor te betalen is administratief een overschrijding ontstaan. Aangezien de uitgaven als onderdeel van het oorspronkelijk krediet zijn goedgekeurd door de raad heeft bovengenoemde overschrijding geen invloed gehad op ons rechtmatigheidsoordeel.

Wij adviseren om overschrijdingen op investeringskredieten in de toekomst nauwkeuriger in de jaarrekening toe te lichten.

Kwaliteit beheersorganisatie

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Uw gemeente heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

In het afgelopen jaar is vanuit de integriteitscoördinator en corporate controller een handreiking kwetsbare handelingen opgesteld en hebben gesprekken plaatsgevonden met alle sectoren en afdelingen om het belang van professionele verantwoordelijkheid opnieuw nader onder de aandacht te brengen. Tezamen met een volwassen meldpunt en vertrouwenspersonen, alsmede met het afzonderlijke jaarverslag integriteit constateren wij dat Haarlemmermeer voorop loopt op dit gebied en integriteit hoog op de agenda heeft staan.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf *Weerstandsvermogen* van het jaarverslag.

Daarnaast hebben wij gericht geïnformeerd naar de lopende procedures waarbij de gemeente betrokken is, teneinde indicaties te verkrijgen over de eventuele risico's op dit vlak. Op grond hiervan beschikken wij niet over aanwijzingen die een nader onderzoek naar de (financiële) gevolgen noodzakelijk maakt.

Wensen en
aandachtspunten

Wensen en aandachtspunten

Aandachtspunten van de raad

Als onderdeel van het controleprotocol 2013 heeft u ons gevraagd dit jaar specifiek aandacht te besteden aan de volgende onderwerpen:

- ▶ SEPA-proof
- ▶ Inkomende subsidies
- ▶ Naleving nieuwe Aanbestedingswet

SEPA-proof

De gemeente Haarlemmermeer was tijdig gestart met de migratie naar het nieuwe Single Euro Payments Area (SEPA) en dat is na een testperiode met succes ingevoerd. Alle betalingen verlopen middels dit systeem.

Inkomende subsidies

Uw aandachtspunt richt zich op de vraag of het huidige subsidiebeheer waarborgt dat de gemeente alle toegezegde subsidies ontvangt waarbij is voldaan aan de voorwaarden en verplichtingen om de volledige inning van de subsidies te realiseren. In dit kader is een inkomend subsidieregister ingericht dat de monitoring van verplichtingen en het naleven van termijnen mogelijk maakt. De coördinatie en bewaking van de subsidies in dit register is hiermee verbeterd. Wij kunnen op dit moment geen uitspraak doen over de volledigheid van de inhoud van het subsidieregister. De aanlevering van de informatie ten behoeve van het subsidieregister beroept zich op de discipline van aanlevering door de verantwoordelijke medewerkers. Op dit moment bestaat er nog geen koppeling tussen de subsidiebewaking in het genoemde register en de financiële administratie.

Wij adviseren het belang van het aanmelden van de subsidies verder uit te dragen bij alle managers om de volledigheid van het register te vergroten. Daarnaast achten wij het zinvol om periodiek een aansluiting te maken op de financiële administratie om ook vanuit deze kant de volledigheid van subsidie inkomsten in de financiële administratie te kunnen bewaken.

Naleving nieuwe aanbestedingswet

Door de gemeente Haarlemmermeer zijn tijdig de procedures aangepast naar de nieuwe vereisten van de Aanbestedingswet 2012 die per 1 april 2013 van kracht is. Op dit gebied heeft veel voorlichting aan de organisatie plaatsgevonden. De belangrijkste wijzigingen betreffen de drempelbedragen voor leveringen en diensten, die op basis van de gids proportionaliteit, de wijze van aanbesteding (meervoudig onderhands/nationaal openbaar) voorschrijven, en die nu ook onderdeel zijn geworden van het normenkader. De wetgeving biedt mogelijkheden tot afwijking. In dit kader is het van belang dat de reden van afwijking voorafgaand aan de aanbesteding gemotiveerd wordt gedocumenteerd. Het is op basis van de regelgeving niet geheel duidelijk aan welke eisen een gemotiveerd oordeel moet voldoen. Dit zal in de praktijk worden ingevuld door jurisprudentie.

In de managementletter hebben wij gerapporteerd dat voor de naleving van de juiste aanbestedingsprocedures de bevoegde managers zelfstandig verantwoordelijk zijn, zonder een expliciete toets aan de voorkant. Vanuit de Verbijzonderde Interne Controle vindt op basis van een crediteurenanalyse een toets achteraf plaats op de volledigheid van de aanbestedingen. Uit de crediteurenanalyse zijn zoals hiervoor opgenomen beperkte bevindingen naar voren gekomen.

Wij geven in overweging om bij afwijkingen van geldende procedures op basis van de nieuwe aanbestedingswet intern een formele consultatie te laten plaatsvinden door de afdeling Inkoop- aanbesteding.

Onafhankelijkheid en controleproces

Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid en controleproces

Inleiding

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Het Nederlandse parlement heeft in dit kader met ingang van 2013 een wettelijke regeling ingevoerd inzake een strikte scheiding van controle en advies, alsmede vanaf 2016 verplichte kantoorrotaties bij OOB's (Organisaties van Openbaar Belang). Hiermee loopt Nederland vooruit op Europese regelgeving, waarover in december 2013 een akkoord is bereikt dat minder ver gaat dan de Nederlandse wet. Kern van het Europees Barnierakkoord is een verbod op bepaalde non-auditdiensten, een limiet op de levering van toegestane non-auditdiensten tot 70% van de audit fee en kantoorrotatie eens in de tien jaar welke periode na een nieuwe tender met tien jaar verlengd kan worden. Ook de *Nederlandse Beroepsorganisatie voor Accountants* (NBA) heeft de onafhankelijkheidsregels voor zijn leden verder aangescherpt. Met de nieuwe *Verordening inzake Onafhankelijkheid* (ViO) zijn de regels vanaf 2014 strikter dan de *Code of Ethics* en wordt een kader gecreëerd dat verder gaat dan internationaal gebruikelijk is. Zo geeft de NBA een meer expliciete uitleg aan bedreigingen van de onafhankelijkheid die voortvloeien uit de perceptie van het publiek.

Belangrijkste wijzigingen in de ViO

De belangrijkste wijzigingen in de ViO hebben betrekking op:

- ▶ een nadere toetsing van geschenken en uitingen van gastvrijheid vanaf een grens van € 100. Dit geldt zowel voor ontvangen als verstrekte geschenken en uitingen van gastvrijheid;
- ▶ een verbod van sponsoring van een controlecliënt ter verkrijging van naamsbekendheid;
- ▶ het afschaffen van het onderscheid tussen een opdracht tot controle van de jaarrekening en andere controlediensten (bijvoorbeeld controle van een MVO-verslag). De oude regels kenden nog een lichter regime voor andere controlediensten;
- ▶ de introductie van het begrip gelieerde derde dat de reikwijdte van het verbod op het leveren van adviesdiensten aan andere entiteiten binnen de groep bij OOB's inperkt. Relaties met zustervenootschappen worden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast vallen moedervenootschap(en) wel onder het begrip gelieerde derde, ongeacht het materiële belang.

De strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's vanaf 1 januari 2013 en kantoorrotatie is verplicht voor financiële jaren van OOB's vanaf 2016.

Impact nieuwe regels op relatie Haarlemmermeer en EY

De nieuwe richtlijnen hebben geen effect op onze dienstverlening, aangezien de genoemde aangelegenheden zich niet hebben voorgedaan.

Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid en controleproces

Bevestiging

Wij hebben alle aspecten geanalyseerd die onze onafhankelijkheid gedurende het jaar zouden kunnen bedreigen. Daar waar onafhankelijkheidsregels dit vereisen, hebben wij aanvullende waarborgen ingevoerd.

Overzicht kosten van de dienstverlening 2013	Kosten 2013 door Ernst & Young Accountants LLP
Kosten van de controle (1) Jaarrekeningcontrole	140.000
Kosten van met de controle samenhangende werkzaamheden (1) Subsidieverantwoordingen	0
Kosten van fiscale dienstverlening (1) [Korte omschrijving van de werkzaamheden opnemen]	0
Kosten van alle overige dienstverlening (2) Assurance rapport duurzaamheid	11.500
Totale kosten	151.500

- 1 Hierbij gaat het om vergoedingen en onkosten met betrekking tot de controle over het boekjaar en tussentijdse beoordelingen, ongeacht wanneer deze in rekening zijn gebracht of de diensten zijn verleend. Deze wijze van presentatie kan afwijken van de wijze van presentatie in de toelichting op de jaarrekening.
- 2 Hierbij gaat het om vergoedingen en onkosten met betrekking tot diensten die zijn verleend tussen januari en december van het boekjaar, ongeacht wanneer de vergoedingen en onkosten in rekening zijn gebracht.

Onafhankelijkheid en controleproces

Wat is de reikwijdte van onze opdracht

Conform de aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2013 van de gemeente Haarlemmermeer gecontroleerd. Deze jaarrekening is onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders opgesteld. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, als bedoeld in artikel 213, tweede lid, van de *Gemeentewet*.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het *Besluit accountantscontrole decentrale overheden* (Bado) en het door de raad vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Onze controleaanpak in het kort

Onze controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, alsmede het voor de naleving van de wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn, maar die niet ten doel hebben een oordeel

te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de gemeente. In hoofdstuk *Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle* hebben wij u inzicht gegeven in de significante risico's, onze controleaanpak en bevindingen ten aanzien van de jaarrekeningcontrole.

Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving, van de redelijkheid van schattingen die het college van burgemeester en wethouders van de gemeente heeft gemaakt en een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

De met u afgesproken goedkeurings- en rapporteringstoleranties

Op grond van het BADO stelt de raad de goedkeuringstolerantie vast die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren.

Het normenkader en de goedkeuringstolerantie zijn vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders en vervolgens ter besluitvorming/kennisgeving gebracht van de raad.

Op grond van de jaarrekening 2013 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten afgerond € 4.800.000 (1%) en voor onzekerheden € 14.400.000 (3%). Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden.

Ons controleproces

Onafhankelijkheid en controleproces

Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen.

De rapporteringstolerantie, de maatstaf die geldt voor het rapporteren van fouten en onzekerheden, is door de raad bepaald op € 75.000.

Goedkeurings-tolerantie	Goed-keurend	Beperking	Oordeel-onthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	$\leq 1\%$	$> 1 < 3\%$	-	$\geq 3\%$
Onzekerheden in de controle (% lasten)	$\leq 3\%$	$> 3 < 10\%$	$\geq 10\%$	-

Belangrijke aandachtsgebieden in de controle

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Op basis van onze gesprekken met het college en de gemeenteraad over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen is een aantal punten met een verhoogd risico voor de jaarrekening 2013 onderkend.

Aan de volgende punten werd extra aandacht besteed bij het nader werken van onze controleaanpak:

- ▶ financiële positie en kwaliteit resultaat;
- ▶ schattingen en toelichtingen in de jaarrekening;
- ▶ waardering grondexploitaties;
- ▶ waardering niet in exploitatie genomen gronden;
- ▶ rechtmatigheid;
- ▶ Wet normering publieke topinkomens;
- ▶ verbonden partijen.

Begrotingsbeheer

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van de gemeenteraad is gerespecteerd. Voor een juiste oordeelsvorming is het van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door de gemeenteraad geformuleerde beleid en/of wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten.

Wij beoordelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma. Dit betreffen enkel de lasten omdat hierop een beoordeling en rapportering van de accountant wordt gevraagd vanuit de Kadernota Rechtmatigheid.

Het is de verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders om begrotingsafwijkingen tijdig te signaleren en te rapporteren aan de raad. Het is de verantwoordelijkheid van de raad om hier dan tijdig een besluit over te nemen.

Ons controleproces

Onafhankelijkheid en controleproces

Het is de verantwoordelijkheid van de accountant om de begrotingsrechtmatigheid van de lasten en investeringen te toetsen. Dit doen wij onder andere door:

- ▶ vast te stellen of begrotingsafwijkingen tijdig zijn gesignaleerd en zijn omgezet in een begrotingswijziging ter autorisatie aan de raad;
- ▶ vaststellen of kostenoverschrijdingen leiden tot een onrechtmatigheid, welke meegewogen moet worden in het accountantsoordeel of niet. Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid hoeven niet te worden meegewogen in het accountantsoordeel.

Rechtmatigheid

Wij hebben bij de controle over 2013 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het BADO en de controleverordening/het controleprotocol 2013 van de gemeente Haarlemmermeer. Bij onze controle hebben wij aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen:

- ▶ het rechtmatigheidsbeheer;
- ▶ de naleving van het voorwaarden criterium;
- ▶ de begrotingsrechtmatigheid;
- ▶ het misbruik-en-oneigenlijk-gebruikcriterium;
- ▶ de niet-financiële beheershandelingen.

Verplichtingen inzake Single information en Single audit (SiSa)

Uw gemeente is op grond van wettelijk voorschrift verplicht de verantwoordingsinformatie voor de met name benoemde specifieke uitkeringen hieromtrent op te nemen in een bijlage bij de jaarrekening op basis van een door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voorgeschreven model. Bij de controle van deze bijlage betrekken wij de door het ministerie van Binnenlandse Zaken en

Koninkrijksrelaties hiervoor gegeven aanwijzingen (Circulaire Single information Single audit 2013, waarin onder andere opgenomen de Nota verwachtingen accountantscontrole 2013).

De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het Bado in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:

- ▶ € 10.000 indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 100.000 is;
- ▶ 10% indien de omvangbasis groter dan € 100.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- ▶ € 100.000 indien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 is.

In bijlage 1 van dit verslag rapporteren wij hierover.

Onafhankelijkheid en controleproces

Frauderisico's

Onze controle dient zodanig te worden gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang als gevolg van fouten of fraude bevat (*Standaard 240 De verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot fraude in het kader van een controle van financiële overzichten*). Door de beperkingen die inherent zijn aan een controle, bestaat er een onvermijdbaar risico dat sommige afwijkingen in de financiële overzichten niet zullen worden ontdekt, zelfs wanneer de controle naar behoren is gepland en uitgevoerd overeenkomstig de Standaarden. Onze controlewerkzaamheden omvatten mede de volgens Standaard 240 vereiste werkzaamheden, zoals brainstorming, het verzamelen van informatie met het oog op het vaststellen van en reageren op het risico van fraude en het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden gericht op het risico van het doorbreken van interne beheersmaatregelen door het college, met inbegrip van inzage in journaalboekingen, beoordeling van schattingen en evaluatie van zakelijke redenen voor significante ongebruikelijke transacties.

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude berust zowel bij de directie als bij het college. Het is van belang dat het college, onder toezicht van de gemeenteraad, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Naleving wet- en regelgeving

Wij hebben overleg gehad met de integriteitsmedewerker en geïnformeerde naar fraude en illegale handelingen die een onjuistheid van materieel belang in de jaarrekening tot gevolg hebben. Daarnaast hebben wij bij diverse medewerkers navraag gedaan naar mogelijke aanwijzingen tot fraude. Vanuit deze navraag en onze controlewerkzaamheden zijn geen aanwijzingen tot fraude geconstateerd.

Samenwerking met EY-experts

Wij hebben voor onze controle van [de waardering van] het vastgoed gebruikgemaakt van onze interne vastgoedexperts. Het vastgoed is een belangrijke post in de jaarrekening, waarvan de waardering onderhevig is aan een complex schattingsproces. Onze experts hebben ons met name ondersteund bij de controle van de parameters die relevant zijn voor deze schatting. Wij hebben vooraf met hen afspraken gemaakt over het uitvoeren van het werk en zij rapporteren hun bevindingen hierover aan ons, waarbij wij als EY audit team volledig verantwoordelijk zijn voor het werk dat zij verrichten. Onze bevindingen ten aanzien van deze schattingspost rapporteren wij in paragraaf *Schattingsprocessen binnen de jaarrekening* van dit verslag.

Bijlagen

Bijlage 1

Het is volgens de nota verwachtingen accountantscontrole voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2013	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2014 (OAB)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
I&M E11B	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) SiSa tussen medeoverheden	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G1	Wet sociale werkvoorziening (Wsw)_gemeente 2013	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G1A	Wet sociale werkvoorziening (Wsw)_totaal 2012	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Wwb_gemeente 2013	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2013	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G5	Wet participatiebudget (Wpb)_gemeente 2013	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.